

УДК 398(811.161.2):81'276.6(811.162.1)Лес
DOI <https://doi.org/10.15407/slavicworld2022.21.151>

ГОЛОВАТЮК ВАЛЕНТИНА

кандидатка філологічних наук, наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8845-3909>

HOLOVATIUK VALENTYNA

a Ph.D. in Philology, a research fellow at the Ukrainian and Foreign Folkloristics Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8845-3909>

Бібліографічний опис:

Головатюк, В. (2022) Фольклор польсько-українського пограниччя в студіях Михайла Лесіва (до 95-річчя з дня народження). *Слов'янський світ*, 21, 151–162.

Holovatiuk, V. (2022) Folklore of the Polish-Ukrainian Borderland in the Studies of Mikhał Łesiów (On the Occasion of the 95th Anniversary of Birthday). *Slavic World*, 21, 151–162.

ФОЛЬКЛОР ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПОГРАНИЧЧЯ В СТУДІЯХ МИХАЙЛА ЛЕСІВА (до 95-річчя з дня народження)

Анотація / Abstract

В основі статті – огляд публікацій українського фольклору польського вченого Михайла Лесіва (1928–2016), який відомий передусім як славіст, діалектолог. Він є автором наукових праць з історії та культури мови. Значне місце в науковому доробку вченого посіли студії, присвячені фольклору, міжетнічним контактам, фольклорним аспектам мовної взаємодії на польсько-українському пограниччі. Йому належать

розвідки, що репрезентують фольклорні матеріали з Люблінщини та Підляшшя. У 50-х роках ХХ ст. М. Лесів, збираючи діалектний матеріал, принагідно фіксував усну словесність від жителів подільського села Стара Гута Бучацького повіту, які в 1945–1946 роках були переселені на територію західних воєводств Польщі в села Щецинського воєводства (тепер – Західнопоморське воєводство). Зібраний фактичний матеріал було опубліковано в низці розвідок дослідника. Спільне проживання впродовж століть відбилося на фольклорі обох етносів. Українська усна словесність стала невід’ємною частиною духовної культури поляків, які увібрали до свого мовлення ряд системних прикмет місцевих говірок та український фольклор. Характеризуючи ситуацію побутування фольклору на польсько-українському пограниччі, учений дійшов висновку, що твори усної словесності частково продовжували функціонувати серед людей зі свідомою належністю як до польського, так і до українського народу, і ця творчість могла мати мовну форму польську, українську й навіть мішану. Незалежно від того, якою мовою виконувалися фольклорні тексти, вони ставали власністю і спільним набутком пограничного культурного простору. Побутування лінгвістично змішаних фольклорних текстів є однією з основних зовнішніх відмінних ознак, що визначає специфічну самобутність культури польсько-українського порубіжжя. Фольклорна двомовність була наслідком запозичення, а також фактом двостороннього перекладу творів, де певні речення, фрази чи окремі слова зберігалися в оригінальному виконанні.

Ключові слова: польсько-українське пограниччя, український фольклор, фольклорна двомовність, взаємовпливи.

The article is based on a review of the published works of Ukrainian folklore by the Polish scholar Mikołaj Łesiów (1928–2016), who is known primarily as a Slavic studier and dialectologist. He is the author of scientific works in the history and culture of language. Studies dedicated to folklore, inter-ethnic contacts, folklore aspects of linguistic interaction on the Polish-Ukrainian borderland occupy a significant place in his scientific heritage. He is also the author of the studies representing folklore materials from the Lublin region and Podlasie. In the 1950s M. Łesiów, while collecting dialect material, has recorded casually oral literature from the inhabitants of the Podillian village of Stara Huta in Buszacki County. These people have been relocated to the territory of the Western Voivodeships of Poland to the villages of the Szczecin Voivodeship (now it is the West Pomeranian Voivodeship) in the 1945–1946. Collected factual material has been published

in a number of the researcher's studies. Cohabitation over the centuries has influenced the folklore of both ethnoi. Ukrainian oral literature has become an integral part of the spiritual culture of Poles, who have incorporated a number of systemic features of the local dialects and Ukrainian folklore into their speech. Characterizing the situation of folklore usage on the Polish-Ukrainian borderland, the scholar has concluded that the works of oral literature continue partially to function among the representatives with a conscious belonging to both Polish and Ukrainian people. These works can have Polish, Ukrainian and even mixed linguistic form. Regardless the language in which folklore texts are performed, they have become the property and common ownership of the borderland cultural space. The existence of linguistically mixed folklore texts is one of the main external distinguishing features determining the specific identity of the culture of the Polish-Ukrainian borderland. Folklore bilingualism is a consequence of borrowing, as well as the fact of two-way translation of works, where certain sentences, phrases or separate words have been preserved in the original state.

Keywords: Polish-Ukrainian borderland, Ukrainian folklore, folklore bilingualism, mutual influences.

Михайло Лесів (1928–2016) – польський учений з винятково розлогим колом дослідницьких інтересів і вагомим науковим доробком у галузі славістики, культурології, мовознавства, літературознавства. Його загальний список праць становить близько тисячі наукових і науково-популярних статей, зокрема десять монографій, які вагомо доповнили загальнослов'янську науку.

В Україні про постать М. Лесіва можна було дізнатися лише з поодиноких публікацій [1]. Значно поповнив інформацію про заслуги вченого перед українською та слов'янською філологією збірник наукових праць «Михайло Лесів. Мова, фольклор, література польсько-українського пограниччя» (Київ, 2017) [7]. Книга підготовлена професором Р. Радишевським, який у згаданій праці є відповідальним редактором, упорядником, автором ґрунтовної передмови, де висвітлено основні аспекти життя та наукової діяльності М. Лесіва, «лю-

дини пограниччя культур і відданого амбасадора польсько-українського діалогу й добросусідських відносин між двома народами» [11, с. 17]. До монументального видання ввійшли не тільки найвідоміші праці вченого різних років, але й мало-відомі силуетки, рецензії та огляди.

Народився М. Лесів на Тернопільщині 1928 року в с. Стара Гута Буцацького повіту (нині – с. Гончарівка Монастирського р-ну). Зростав у польсько-українському мовному та культурному середовищі, що позначилося на його майбутніх професійних зацікавленнях. У 1946 році родина разом з іншими репатріантами переселилася до Польщі в с. Зелін біля Щецина. М. Лесів навчався в духовній семінарії, випускник кафедри польської філології Люблінського католицького університету. Його перше дослідження – магістерська праця «Говірка мешканців Старої Гуті Буцацького повіту» (*Opis gwary mieszkańców wsi Huty Starej w powiecie buczackim*) (1955), де представлено польську та українську говірки рідного села.

Подальша наукова й дидактична діяльність ученого була тісно пов'язана з двома університетами Любліна – Католицьким університетом (КУЛ) та університетом Марії Кюрі-Склодовської (УМКС), в останньому з 1956 року викладав польську мову. У 1956–1959 роках М. Лесів долучився до мовознавчих досліджень, зокрема українських діалектів південно-східних теренів Польщі, у рамках підготовки «Атласу говірок Люблінщини» (*Atlas Gwar Lubelszczyzny*). У 1960 році проходив наукове стажування у КДУ ім. Т. Г. Шевченка, під час якого зібрав матеріали до докторської дисертації «Мова західноукраїнських драматичних творів XVII – початку XVIII ст.» (*Język dramatów zachodnioukraińskich XVII – początku XVIII wieku*), яку захистив 1962 року. З 1969-го – доцент кафедри російської мови УМКС, яку очолив роком пізніше. У 1973 році М. Лесів отримав науковий ступінь доктора габілітованого за працю «Теренові власні назви Люблінщини» (*Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*) (опубліковано 1972 р.),

присвячену вивченню мікротопонімії польсько-українського пограниччя на люблінських землях. У 1973–1976 роках М. Лесів очолював Інститут російської і слов'янської філології УМКС, читав лекції зі слов'янського мовознавства, зокрема українського, у Гарвардському (1973) та Міннесотському (1986) університетах. З 1981 року обіймав посаду декана гуманітарного факультету УМКС, 1983 року отримав звання професора. М. Лесів був співзасновником кафедри слов'янських мов (1989) у КУЛ, де займався викладацькою діяльністю, згодом керував кафедрою. У 1986 році М. Лесів очолив групу люблінських збирачів діалектологічних матеріалів до «Атласу східнослов'янських говірок Побужжя» (*Atlas gwar wschodniosłowiańskich Pobuża*). Власне, підсумком збирацької діяльності став вихід монографії «Українські говірки у Польщі» (1997).

Після багаторічних зусиль ученому вдалося запровадити україністику у двох згаданих люблінських університетах, зокрема очолити 1991 року кафедру української філології Інституту славистики в УМКС, якою він керував до 1998 року. З виходом на пенсію професор продовжував займатися науковою та культурно-суспільною працею.

У колі наукових зацікавлень М. Лесіва перебували також дослідження мови фольклору. Ним опрацьовано близько десяти збірників народної творчості, що репрезентують Люблінщину та інші регіони Північно-Східної Польщі. Серед публікацій ученого – «Мовні особливості українських богородичних пісень», «Мовні особливості та зміст українських пісень до Великого Посту», «Етніми в українських думках та історичних піснях» та ін.

Вагоме місце в науковому доробку М. Лесіва посіли студії, присвячені фольклору, міжетнічним контактам, фольклорним аспектам мовної взаємодії на польсько-українському пограниччі. Він був людиною пограниччя та одним з небагатьох, хто поєднав у собі традиції цього специфічного регіону

Європи, де протягом століть співіснували поляки й українці, католицизм і православ'я, латинська та візантійська культури, латиниця й кирилиця [10].

Фіксацію фольклорних матеріалів М. Лесів розпочав ще в 1950-х роках від найближчого оточення, зокрема мешканців своєї «малої вітчизни» с. Стара Гута, які в 1945–1946 роках унаслідок репатріації були переселені на територію західних воєводств Польщі, у села Щецинського воєводства (нині – Західнопоморське воєводство). Саме ці фольклорні матеріали, що мають цінність з огляду на зібраний фактичний матеріал, представлено в низці публікацій дослідника, хоча він не завжди вказував прізвища респондентів. Спільне проживання впродовж століть відбулося на фольклорі обох етносів. Українська усна словесність стала невід'ємною частиною духовної культури поляків, які ввібрали до свого мовлення ряд системних примет місцевих говірок та український фольклор, який «помандрував аж над річку Одер як згадка про рідні сторони переселенців». Так, у розвідці «Із польсько-українських фольклорних взаємин (на матеріалах польського села Стара Гута)» [6] учений подав зразки українського календарного та родинно-обрядового фольклору (сценку з вистави «шопка», дитячі засівалки, гаївки, весільні пісні з короткими вказівками на контекст виконання, пісню про кохання, приспівки до танцю та ін.). М. Лесів зауважував, що на відміну від пісень, прозові твори розповідали завжди польською мовою (як приклад наводить уривок казки), хоча діалоги часто траплялися й українською.

Різножанрові зразки пісенного фольклору з тієї самої місцевості вміщено в статті «Фольклор польсько-українського пограниччя» (*Folklor pogranicza polsko-ukraińskiego*) [13]. У пісенному репертуарі жителів села, крім текстів польською мовою, активно побутували українські народні пісні, пов'язані з весняною обрядовістю, молодіжними іграми, весільні, жартидливі, церковні пісні. У розвідці акцентовано увагу на по-

бутуванні лінгвістично змішаних фольклорних текстів, які є однією з основних зовнішніх відмінних ознак, що визначає специфічну самотність культури польсько-українського порубіжжя. Указуючи на причини фольклорної двомовності, дослідник зазначав, що це було наслідком запозичення, а також фактом двостороннього перекладу творів, де певні речення, фрази чи окремі слова збереглися в оригінальному виконанні.

В одній із публікацій – «Гаївки у польському селі Гута-Стара колишнього Бучацького повіту» [3] подано тексти, що належать до давнього пласта весняної обрядової культури, зокрема молодіжних ігор зі збереженими залишками архаїчної магічної функції («Кострубонька», «Жук», «Віл», «Огірочки» тощо), а також гаївки-передирки («На горі куриту, повно води налету», «Сохла кубила, сохла» та ін.). До великодньої обрядовості було введено також гаївки патріотичного змісту, що пов'язані зі скасуванням панщини («Ото нам гаївка мила», «Ой ти, сива зозуленько»). Пісенні тексти подано українською мовою, коментарі до них – польською. Дослідник зазначав, що забава «Зельман» звучала тією мовою, якою володів виконавець, зокрема, гутняки співали по-польськи.

Характеризуючи ситуацію побутування фольклору на польсько-українському пограниччі, М. Лесів наголошував, що частина творів народної літератури, насамперед анонімної, функціонувала й частково далі функціонує серед людей зі свідомою належністю як до польського, так і до українського народу, і ця творчість могла мати мовну форму польську, українську та навіть мішану. А твори, незалежно від того, якою мовою вони були написані, ставали власністю і спільним набутком пограничного культурного простору [8, с. 503].

Досліднику належить розвідка «Фольклорні записи з Люблінського воєводства» [9], зокрема повітів Південного Підляшся, де представлено твори різних жанрів української народної творчості. Це, зокрема, весільні пісні, які супрово-

джують обряд випікання короваю, ліричні, жартівливі пісні, приспівки до танцю, прислів'я, приказки, загадки та ін. Наголошуючи на науковому значенні фольклору, учений радив вивчати й записувати фольклорні скарби, звертався із закликом передусім до молоді вчитися мудрості з них, учитися любити те, що передає нам багатовікова традиція.

Серед публікацій фольклорних матеріалів в «Українському календарі» привертає увагу добірка «Історичні пісні з Підляшшя», що містить записи козацьких, солдатських, рекрутських, а також пісень про панщину із сіл Володавського та Більського повітів Південного Підляшшя, підготовлена разом з І. Ігнатюком – відомим дослідником народної культури Підляшшя [5].

Надзвичайно цінною є компаративна студія М. Лесіва, написана у співавторстві з Є. Бартмінським «Колядки на польсько-українському пограниччі» (*Kołądy na pograniczu polsko-ukraińskim*) [14], у якій порушено питання етнокультурних взаємовпливів та запозичень. На думку дослідників, у польській традиції колядки були досить численними та поширилися на українські й білоруські порубіжні терени, у східних слов'ян вони збереглися краще, ніж у західних. Під тиском церковного різдвяного репертуару простежується витіснення й забуття народних пісень, хоча реліктові тексти ще можна зафіксувати на східному пограниччі. Значною мірою цьому сприяли (аж до початку Другої світової війни) звичаї спільного святкування Різдва й Нового року польським та українським населенням, колядування обома мовами, а також запозичення фольклорних традицій сусідів. Автори слушно резюмують, що період різдвяно-новорічних свят вирізняється багатими культурними традиціями як у Польщі, так і в Україні, а спорідненість у різдвяній обрядовості обох етносів є результатом визнання спільних християнських цінностей і загальнокультурних понять, таких як достаток, багатство, здоров'я, життєвий успіх тощо. Таке розуміння свята сприяло подоланню етніч-

них або конфесійних кордонів, засвоєнню обрядових практик, створених у чужому середовищі.

Науково-педагогічну, збирацьку й дослідницьку роботу професор М. Лесів уміло поєднував із суспільно-громадською, релігійною та освітянською діяльністю для добра української громади [2]. Він ніколи не стояв осторонь тих важливих і корисних для спільноти подій, що відбувалися в різні періоди життя й діяльності вченого. М. Лесів брав активну участь у діяльності Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ), створеного 1956 року, співпрацював із періодикою: «Український календар», «Наша культура», «Наше слово»; часописом «Над Бугом і Нарвою», де опубліковано низку автентичних текстів діалектного мовлення, фольклорних матеріалів, численні статті, рецензії та повідомлення. Видання для національних меншин залишалися єдиною платформою спілкування між українцями, розсіяними лихою долею не тільки по всій Польщі, але й по різних країнах світу, адже «разом з українським населенням була “переселена” й українська мова в її літературній і діалектній формах» [4, с. 105]. Публікації дослідника, безсумнівно, впливали на зростання української національної свідомості спільноти. Лише у варшавському тижневику «Наше слово» було опубліковано понад 300 статей у рубриці «Мовні поради», яку в 1965–1972 роках вів М. Лесів. Про актуальність рубрики свідчили численні листи, що надходили до редакції від небайдужих до своєї мови дописувачів передусім з Польщі, а також України, Румунії, Чехословаччини, які не хотіли піддаватися процесам асиміляційного тиску й «советизації» [4, с. 106].

Серед культурознавчої публіцистики вченого відомі такі його праці, як «Україна вчора і сьогодні» (*Ukraina wczoraj i dziś*) (1994) та «Культуротворча роль Української греко-католицької церкви» (*Rola kulturotwórcza Ukraińskiej Cerkwi Grekokatolickiej*) (1999). М. Лесів завжди мав дві батьківщини – Польщу та Україну, однаково їх любив, тому був пере-

конаний, що дві незалежні держави мають жити і співпрацювати у злагоді. Учений вважав, що історичні факти варто залишити для опрацювання поважним історикам, а правда, навіть гірка, не повинна затьмарити добросусідські взаємини двох суверенних держав. Саме його наукові дослідження, за словами Є. Бартмінського, змінили взаємні стосунки між поляками й українцями, слугували подоланню негативних стереотипів з обох сторін [12, с. 19].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко П., Рябець Л. Подвижник українсько-польського єднання професор Михайло Лесів. *Українська мова*. 2016. № 3. С. 165–169.
2. Грицков'ян Я. Михайло Лесів. *Наше слово*. 2016. № 35. URL : <https://nasze-slowo.pl/mihaylo-lesiv-03-05-1928-15-07-2016/>.
3. Лесів М. Гаївки у польському селі Гута–Стара колишнього Бучацького повіту. *Українська мова і література: історія, сучасний стан, перспективи розвитку. Науковий щорічник*. Тернопіль, 1999. С. 274–279.
4. Лесів М. До історії популяризації знань про українську мову в Польщі у 1960–1970 роках. *Михайло Лесів. Мова, фольклор, література польсько-українського пограниччя* / відп. ред., упоряд., передм. Р. Радишевський. Київ : Талком, 2017. Вип. XX. С. 105–109.
5. Лесів М., Ігнатюк І. Історичні пісні з Підляшшя. *Український календар 1972*. Варшава, 1972. С. 320–323.
6. Лесів М. Із польсько-українських фольклорних взаємин (на матеріалі польського села Стара Гута). *Народна творчість та етнографія*. Київ, 1961. Кн. I. С. 94–97.
7. Лесів М. Мова, фольклор, література польсько-українського пограниччя / відп. ред., упоряд., передм. Р. Радишевський. Київ : Талком, 2017. Вип. XX. 735 с.
8. Лесів М. Про взаємопроникнення проявів мовної культури на етнічному пограниччі. *Українсько-польські літературні контексти доби бароко. Київські полоністичні студії*. Київ, 2004. Т. 6. С. 502–507.
9. Лесів М. Фольклорні записи з Люблінського воєводства. *Український календар 1970*. Варшава, 1969. С. 77–80.
10. Мельник М. Професор Михайло Лесів. *Наше слово*. № 18. 2013. 05 травня. URL : <https://nasze-slowo.pl/profesor-mihaylo-lesiv/>.

11. Радишевський Р. Українсько-польський мовний діалог у студіях Михайла Лесіва. *Лесів М. Мова, фольклор, література польсько-українського пограниччя* / відп. ред., упоряд., передм. Р. Радишевський. Київ : Талком, 2017. Вип. XX. С. 9–27.

12. Bartmiński J. Laudacja na 70-lecie Profesora Michała Łesiowa. *75-lecie urodzin Profesora Michała Łesiowa. Dorobek naukowo-dydaktyczny i działalność społeczna*. Lublin ; Łuck, 2003. S. 13–20.

13. Łesiów M. Folklor pogranicza polsko-ukraińskiego. *Literatura ludowa i literatura chłopska: materiały z ogólnopolskiej naukowej sesji folklorystycznej*. Lublin, 1977. S. 173–194.

14. Łesiów M., Bartmiński J. Kolędy na pograniczu polsko-ukraińskim. *Chrześcijański Wschód a kultura polska* / red. R. Łużny. Lublin, 1989. S. 229–251.

REFERENCES

1. HRYTSENKO, Pavlo and Liudmyla RIABETS. Pioneer of the Ukrainian-Polish Unity Professor Mikhał Łesiów. *Ukrainian Language*, 2016, no. 3, pp. 165–169 [in Ukrainian].

2. HRYTSKOVIAN, Yaroslav. Mikhał Łesiów. *Our Word*, 2016, no. 35. Available from: <https://nasze-slowo.pl/mihaylo-lesiv-03-05-1928-15-07-2016/> [in Ukrainian].

3. ŁESIÓW, Mikhał. Haivky in the Polish village of Huta-Stara of the Former Buszacki County. *Ukrainian Language and Literature: History, Current State, Prospects of Development. Scientific Annual*. Ternopil, 1999, pp. 274–279 [in Ukrainian].

4. ŁESIÓW, Mikhał. To the History of the Popularization of Knowledge about the Ukrainian Language in Poland in the 1960s–1970s. In: Rostyslav RADYSHEVSKYI, ed.-in-chief, compiler. *Mikhał Łesiów. Language, Folklore, Literature of the Polish-Ukrainian Borderland*. Prefaced by Rostyslav RADYSHEVSKYI. Kyiv: Talkom, 2017, iss. 20, pp. 105–109 [in Ukrainian].

5. ŁESIÓW, Mikhał and Ivan IHNATIUK. Historical Songs from Podlasie. *Ukrainian Calendar 1972*. Warsaw, 1972, pp. 320–323 [in Ukrainian].

6. ŁESIÓW, Mikhał. From Polish-Ukrainian Folklore Relations (After the Materials of the Polish Village of Stara Huta). *Folk Art and Ethnography*. Kyiv, 1961, book 1, pp. 94–97 [in Ukrainian].

7. RADYSHEVSKYI, Rostyslav ed.-in-chief, compiler. *Mikhał Łesiów. Language, Folklore, Literature of the Polish-Ukrainian Borderland*. Prefaced

by Rostyslav RADYSHEVSKYI. Kyiv: Talkom, 2017, iss. 20, 735 pp. [in Ukrainian].

8. ŁESIÓW, Mikhał. On the Interpenetration of the Manifestations of Linguistic Culture on the Ethnic Borderland. *Ukrainian-Polish Literary Contexts of the Baroque Period. Kyiv Polonist Studies*. Kyiv, 2004, vol. 6, pp. 502–507 [in Ukrainian].

9. ŁESIÓW, Mikhał. Folklore Recordings from the Lublin Voivodeship. *Ukrainian Calendar 1970*. Warsaw, 1969, pp. 77–80 [in Ukrainian].

10. MELNYK, Marko. Professor Mikhał Łesiów. *Our Word*, 2013, no. 18. Available from: <https://nasze-slowo.pl/profesor-mihaylo-lesiv/> [in Ukrainian].

11. RADYSHEVSKYI, Rostyslav. Ukrainian-Polish Language Dialogue in the Studies of Mikhał Łesiów. In: RADYSHEVSKYI, Rostyslav ed.-in-chief, compiler. *Mikhał Łesiów. Language, Folklore, Literature of the Polish-Ukrainian Borderland*. Prefaced by Rostyslav RADYSHEVSKYI. Kyiv: Talkom, 2017, iss. 20, pp. 9–27 [in Ukrainian].

12. BARTMIŃSKI, Jerzy. Laudacja na 70lecie Profesora Michała Łesiowa [Laud on the 70th Anniversary of Professor Michał Łesiów]. *75lecie urodzin Profesora Michała Łesiowa. Dorobek naukowo-dydaktyczny i działalność społeczna [75th Anniversary of the Birthday of Professor Michał Łesiów. Scientific, Didactic Achievements and Social Activity]*. Lublin-Luck, 2003, pp. 13–20 [in Polish].

13. ŁESIÓW, Mikhał. Folklor pogranicza polsko-ukraińskiego [Folklore of the Polish-Ukrainian Borderland]. *Literatura ludowa i literatura chłopska: materiały z ogólnopolskiej naukowej sesji folklorystycznej [Folk Literature and Peasant Literature: Materials from the Nationwide Scientific Folklore Session]*. Lublin, 1977, pp. 173–194 [in Polish].

14. ŁESIÓW, Mikhał and Jerzy BARTMIŃSKI. Kolędy na pograniczu polsko-ukraińskim [Carols on the Polish-Ukrainian Borderland]. In: Ryszard ŁUŻNY, ed. *Chrześcijański Wschód a kultura polska [The Christian East and Polish Culture]*. Lublin, 1989, pp. 229–251 [in Polish].

Надійшла / Received 18.08.2022

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 13.12.2022